

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ
УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
Факультет аудіовізуального мистецтва
Кафедра мистецтвознавства**

ФІЛОСОФІЯ

Методичні вказівки до семінарських занять та самостійної роботи
здобувачів денної форми навчання
спеціальності «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво»

Харків, 2025

УДК 1(073)
Ф 56

Видається за рішенням ради Харківської державної академії культури
(протокол № 16 від 29.05.2025 р.)

Рекомендовано кафедрою мистецтвознавства
(протокол № 15 від 28.02.2025 р.)

Рецензенти:

Мархайчук Наталія Віталіївна
декан ФАВМ, кандидат мистецтвознавства, доцент

Попова-Коряк Карина Олексіївна
ст. викл. кафедри телерепортерської майстерності ФАВМ
кандидат юридичних наук

Укладач:

Лисенкова Владлена Віталіївна
доктор філософських наук, завідувачка кафедри мистецтвознавства

Філософія : метод. вказівки до семінарських занять та самостійної роботи для здобувачів денної форми навчання спеціальності «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво» / М-во культури та стратег. комунікацій України, Харків. держ. акад. культури, Ф-т аудіовізуального мистецтва, Каф. мистецтвознавства ; [уклад. В. В. Лисенкова]. – Харків : ХДАК, 2025. – 19 с.

Основна мета навчального курсу „Філософія” – ввести майбутніх спеціалістів у коло проблем людської духовності. Особлива увага приділяється предмету філософії, визначенню її основних функцій і ролі у суспільстві. Філософські знання складають фундамент всієї системи гуманітарної підготовки майбутніх спеціалістів. Поряд з історико-філософською тематикою курс містить і ряд концептуальних філософських проблем (буття – людина – культура – цивілізація – глобалістика).

УДК 1(073)

© Харківська державна академія культури, 2025 р.
© Лисенкова В.В., 2025 р.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Завдання до семінарських занять

Семінарське заняття № 1

Тема: «Західноєвропейська філософія Відродження»

Мета: Розглянути основні риси розвитку філософії в той період.

Питання до обговорення:

1. Витоки та причини формування філософії Відродження.
2. Напрями прояву ренесансних тенденцій у філософії.
3. Значення філософії Відродження для розвитку культури.

Література

1. Бичко І.В. Філософія. Підручник. – К.: ЦУЛ, 2019. – 648 с.
2. Волинка Г.І. Філософія стародавності і середньовіччя в освітньому контексті. – К.: Вища школа, 2005. – 544 с.
3. Гусев В.І. Філософія доби Відродження – К.: УКМА, 1993. – 91с.
4. Історія європейської цивілізації. Епоха Відродження. Історія. Філософія. Наука і техніка / Під ред. Умберто Еко. – Харків: Фоліо, 2020. – 528 с.
5. Хамітов Н., Гармаш Л., Крилова С. Історія філософії: проблема людини та її меж: навч. посібник. К.: ЦУЛ, 2019. – 396 с.

Методичні вказівки

Філософія Відродження (XV - XVI ст.) - перехідний етап між середньовічною схоластикою і науково-філософським мисленням Нового часу. Цей період характеризується звільненням від пут схоластичної думки і становленням системи антропоцентризму. В його межах виростає сутність гуманізму як вчення про вищу цінність людини і її блага. Гуманізм проявляє себе в концепції індивідуального удосконалення через прилучення до культури. Мета людського життя вбачається тепер не в спасінні душі, а у творчості, пізнанні, служінні людству. Стверджується примат особистої гідності, благородства, вченості над походженням і багатством.

З виникненням ренесансної культури відбувається корінний перелом у поглядах на природу. Всесвіт стає предметом дослідницького інтересу, з'являється натурфілософське вчення про нескінченний нестворений світ.

На традиції неоплатонізму орієнтувався Микола Кузанський (1401-1464), багато в чому надавши їм нового сенсу, починаючи з поняття єдиного. Він відкрив принцип збігу протилежностей, що робить його одним з фундаторів новоєвропейської діалектики. Його висновок "єдине є все" формулює пантеїстичну концепцію, згідно з якою Бог і природа єдині, він - "жива душа" світу.

Ренесансна філософія природи спиралася на відкриття теоретичного природознавства - геліоцентричну систему світу М.Коперника (1473-1543), яка завдала удару теологічним уявленням про Всесвіт і місце людині в ньому, відкрила нові шляхи для розвитку фізики, астрономії, інших наук.

На рівень філософського узагальнення коперниканську теорію вивів Джордано Бруно (1548-1600), який обґрунтував ідею безмежності Всесвіту і множинності в ньому світів. Він створює систему натуралістичного пантеїзму, формулює основу майбутнього природознавства Нового часу.

Змінюються традиційні погляди і на суспільство. З'являються соціальні утопії Т.Мора (1478-1535) і Т.Кампанелли (1568-1639), політична доктрина Н.Макіавеллі (1469-1527).

Семинарське заняття № 2

Тема: «Німецька класична філософія, її вплив на вітчизняну філософську думку»

Мета: Засвоїти основні положення філософських вчень визначних представників німецької класичної філософії.

Питання до обговорення:

1. Характеристика умов виникнення німецької класичної філософії.
2. Специфіка філософських концепцій І.Канта, Г.Гегеля, Л.Фейєрбаха.
3. Розвиток ідей німецької класичної філософії у філософських течіях Європи ХІХ та ХХ століть.

Література

1. Бичко І.В. Філософія. Підручник. – К.: ЦУЛ, 2019. – 648 с.
2. Гегель Г.В. Феноменологія духу. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. – 548 с.
3. Кант І. Критика чистого розуму. К.: Юніверс, 2000. – 504 с.
4. Кушаков Ю.В. Нариси з історії німецької філософії: навч. посібник. – К.: Наукова думка, 2006. – 572 с.
5. Німецький класичний ідеалізм. Навч. посібник / Памфілов В.О., Капітон В.П. – Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 2016. – 350 с.

Методичні вказівки

Студентам необхідно зрозуміти, що класична німецька філософія вперше гостро поставила такі важливі для розвитку культури і світогляду питання, як пізнавальні можливості людини та моральні засади її поведінки (І.Кант), співвідношення між пізнавальною, вольовою та практичною діяльністю людини (І.Фіхте), місце і роль розуму в світовій історії (Гегель), місце і роль людини як природної істоти в соціокультурній діяльності (Л.Фейєрбах).

Треба зосередити увагу на специфіці двох періодів творчості І.Канта (1724-1804): докритичного і критичного. У другий період своєї творчості на основі критичного аналізу пізнавальних можливостей людини він звертається до глибоких філософських питань, а саме: "Що я можу знати?", "Що я повинен робити?", "На що я можу сподіватися?", "Що таке людина?" та ін.

І.Фіхте (1762-1814) вважав, що історія - це діалектична, активна взаємодія абсолютного "Я" (самосвідомості людини) і "Не-Я"(об'єктивної реальності). Первинним, породжуючим чинником у цій взаємодії виступає "Я". Реалізація волі людей створює всесвітню історію, у якій втілюється перехід від стану необхідності до царства свободи.

Знайомлячись з філософією Шеллінга (1775-1854), необхідно звернути увагу на його основну працю "Система трансцендентального ідеалізму", в якій філософ висунув низку догадок про природу: ідею електромагнітної картини світу, вчення про розвиток органічної природи з неорганічної, тезис про єдність буття і мислення, матеріального і ідеального. Шеллінг не визнавав існування природи, матерії поза свідомістю. Об'єкт - це продукт обмеження діяльності світового розуму ("Абсолют"), його власне, позасвідоме існування.

Філософське вчення Гегеля (1770-1831) містить найбільш глибоку розробку діалектичного методу мислення в межах об'єктивного ідеалізму. Згідно з Гегелем, основою світу є абсолютна ідея (світовий розум), яка розвивається поетапно: логіка-природа-дух. Вперше у філософії весь природний і духовний світ постає як діалектичний процес розвитку, як

взаємоперехід кількісних і якісних змін, самореалізація суперечностей, заперечення заперечення.

В центрі уваги Л.Фейербаха (1804-1872) - проблема людини. Єдина реальність, з якої має справу людина - це природа. Людина і дух - це породження природи. Фейербах акцентує увагу на таких важливих питаннях, як життя і смерть, любов, щастя, надія.

Семінарське заняття № 3

Тема: «Суспільне виробництво людського буття»

Мета: засвоїти сутність поняття «суспільне виробництво»

Питання до обговорення:

1. Поняття «суспільне виробництво».
2. Структура суспільного виробництва.
3. Діалектика матеріального і духовного у суспільному виробництві.

Основна література

1. Андрущенко В., Губерський Л., Михальченко М. Соціальна філософія: історія, теорія, методологія. – К.: Юрінком інтер, 2016. – 552 с.
2. Андрущенко В.П., Михальченко М. І. Сучасна соціальна філософія. Курс лекцій – К.: Генеза, 1996. – 370 с.
3. Інтелект. Особистість. Цивілізація: тематична зб. наук. праць із соціально-філос. проблем / Відп. ред. О.О.Шубін. – Донецьк: Донецький держ.ун-т економіки і торгівлі ім. М. Турган-Барановського, 2003. – Вип. 1. – 259 с.
4. Наукові записки Харківського військового університету / Ред. Є.М. Мануйлов. – Х.: Харк. військ. ун-т, 2003. – Вип. 2(17): Соціальна філософія, психологія. – 227 с.
5. Наукові записки Харківського військового університету / Ред. Є.М. Мануйлов. – Х.: Харк. військ. ун-т, 2003. – Вип. 3(18): Соціальна філософія, психологія. – 202 с.

Методичні вказівки

Суспільство, соціальна форма буття походять від латинського слова "соціо", "соціетас" - "поєднувати", "організовувати" спільну працю. Людина за своєю сутністю - соціальна істота, тобто вона може існувати тільки в об'єднанні з іншими людьми. В основі буття людини лежать потреби і інтереси, серед яких найпершими, життєво-необхідними є так звані матеріальні потреби: їжа, житло, одяг і таке інше. Саме ці потреби первинно гуртують людей, створюють форму їх існування у формі "соціо" - рід, плем'я, сім'я, виробничий колектив і таке інше. Людині недостатньо того, що дарує природа, їй потрібно виробляти специфічні речі, притаманні саме людському існуванню. Таким чином, в основі всього суспільного життя лежить процес виробництва, який виступає як духовно-матеріальна діяльність, тобто практика.

Суспільне виробництво умовно можна поділити на матеріальне (виробництво речей) та духовне (виробництво ідей). Але чіткої межі між ними немає, особливо це наглядно видно в умовах суцільної автоматизації та інформатизації суспільства. Постає проблема захисту людини від наслідків слабо керованого процесу виробництва. Виникає загроза відставання морального прогресу від виробничого та науково-технічного.

Свідомість існує не тільки в особистій, але і в суспільній формі. Суспільна свідомість осягає те, що відбувається в суспільстві. Вона має два основних рівні - побутовий та теоретичний. Треба розглянути ці два рівні в їх співвідношенні. Спеціального аналізу потребують такі форми суспільної свідомості, як політична, правова, етична, естетична, наукова, філософська, релігійна та атеїстична.

Семінарське заняття № 4

Тема: «Філософія культури. Культура і цивілізація»

Мета: закріпити і поглибити знання про сутність і специфіку вивчення понять „культура” і „цивілізація”.

Питання до обговорення:

1. Культура як предмет філософського аналізу.
2. Культура та цивілізація. Співвіднесення понять.
3. Проблеми сучасного буття культури.

Основна література

1. Андрущенко В., Гатальська С. Філософія культури: підручник для студ. ВНЗ. - К.: Тандем, 2001. – 101 с.
2. Гатальська С.М. Філософія культури. Підручник. – К.:Либідь, 2005. – 328 с.
3. Гірц К. Інтерпретація культур. – К.: Дух і літера, 2001. – 542 с.
4. Дяченко М.В. Філософські виміри культури. – Х.: ХДАК, 2007. – 206 с.
5. Шейко В.М. Культура. Цивілізація. Глобалізація (кінець XIX – початок XXI с.): монографія: у 2 т.. – Х.: Основа, 2001. – Т.1. – 520с.; Т.2. – 400 с.
6. Шейко В.М. Формування основ культурології в добу цивілізаційної глобалізації (друга половина XIX – початок XXI ст.): монографія. – К.: Генеза, 2005. – 592 с.

Методичні вказівки

Поняття "культура" - одне з найбільш багатозначних у науці. Воно поєднує різні смисли: спосіб людської діяльності, її результати, ступінь оволодіння людиною силами природи, рівень матеріального і духовного виробництва, досягнення соціального прогресу, розвиток науки, мистецтва, освіти, виховання, стан моралі і таке інше. Культуру в узагальненому плані можна тлумачити як міру людяності в людині. В історії соціального пізнання можна виділити окремі теоретичні моделі культури, наприклад: натуралістична, класична, модерністська і таке інше.

Доцільно розглядати питання про різні підходи до розуміння культури в формі дискусії. Зокрема, слід звернути увагу на такі підходи як аксіологічний (ціннісний), діяльнісний, семіотичний, структуралістський, соціологічний, гуманістичний. Всі вони доповнюють одне одного і сприяють виробленню цілісної уяви про культуру. З точки зору філософії культура - це олюднений світ. Світ, в якому людина знаходить і самоаналізує себе.

Діяльнісний підхід до розуміння культури дає змогу осмислити її як єдність двох взаємодоповнюючих процесів - успадкування, збереження цінностей попередніх поколінь і вироблення нових цінностей (новації, творчий доробок нових поколінь). Треба звернути увагу на складний, суперечливий характер взаємодії цих двох процесів у суспільстві.

Розглядаючи питання про співвідношення культури і цивілізації треба звернути увагу на три підходи до розуміння цивілізації:

1. унітарний (цивілізація як ідеал прогресивного розвитку людства)
2. стадіальний (цивілізація як етап прогресивного розвитку людства)
3. локально-історичний (цивілізація - етнічна, історична спільність).

Семінарське заняття № 5

Тема: «Філософія про місце людини у Космосі. Глобальні проблеми сучасності»

Мета: розглянути філософські аспекти глобалістики як галузі знань, що формується, розкрити сутність глобальних проблем сучасності.

Питання до обговорення:

1. Розгляд проблеми Космосу у філософії від давнини до сучасності.
2. Проблемність людського буття. Масштабність проблем людини і суспільства.
3. Глобальні проблеми сучасності.

Література:

1. Глобальні проблеми сучасності: підручник/ Бакіров В.С., Голікова А.П., Довгаль О.А., Пересадько В.А., Сідорова В.І. та ін. – Х.: Видав. ХНУ ім. В.Н.Каразіна, 2020. – 631 с.
2. Інтелект. Особистість. Цивілізація: тематична зб. наук. праць із соціально-філос. проблем / Відп. ред. О.О.Шубін. – Донецьк: Донецький держ.ун-т економіки і торгівлі ім. М. Турган-Барановського, 2003. – Вип. 1. – 259 с.
3. Шейко В.М. Культура. Цивілізація. Глобалізація (кінець ХІХ – початок ХХІ с.): монографія: у 2 т.. – Х.: Основа, 2001. – Т.1. – 520с.; Т.2. – 400 с.
4. Шейко В.М. Парадигма глобалістики та її трансформація в Україні: економіко-культурологічний вимір // Культура України: зб. наук. пр / Харк. держ. акад. культури. – Х., 2009. – Вип.27. – С. 20 – 35. – Бібліогр.: 26 назв.
5. Шейко В.М. Формування основ культурології в добу цивілізаційної глобалізації (друга половина ХІХ – початок ХХІ ст.): монографія. – К.: Генеза, 2005. – 592 с.

Методичні вказівки

При розгляді даної теми треба розглянути процес еволюції як розвиток буття від Природи до Людини. Космос почав проглядатись як філософська проблема ще у стародавності. Але й сьогодні ця проблема є однією з актуальніших. Людина утворює свій Космос тобто порядок. Вона визначає параметри свого суспільного життя. Має зв'язок зі світом через любов і працю. Однією з сенсожиттєвих проблем для людини є проблема смертності і безсмертя, сенсу її життя. Філософія навчає людство благоговіти перед життям та прагнути самореалізації особистості.

Проблеми людського буття можливо умовно розділити на: локальні, регіональні, глобальні. Найбільшу загрозу людству несуть саме глобальні проблеми. Глобальні проблеми становлять загрозу для усього людства, є наслідком розростання локальних і регіональних проблем, системно пов'язані між собою. Вони можуть бути вирішені тільки зусиллями усіх землян. Серед цих проблем можна виділити: загрозу світової війни і тероризму, екологічну, продовольчу, медичну, демографічну, енергетичну, освоєння світового океану, всебічного розвитку людини, вивчення Космосу.

Таким чином, треба системно вивчати усі глобальні проблеми. Важливо розуміти роль етики у вирішенні глобальних проблем. Бо, потужний прогрес науки тягне за собою необхідність відповідального ставлення до життя. Міцні засоби впливу людини на реальність вимагають дуже обережного відношення до навколишньої дійсності.

У цьому аспекті дуже важливо людству прогнозувати можливі варіанти розвитку цивілізації, гармонічного поєднання прогресу людства і збереження життя у Космосі.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

ЗАВДАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Філософія, її походження, проблематика та функції.

Мета: розглянути специфіку філософського знання, її структуру і соціальну значущість.

Завдання: Опрацювати літературу з означеної теми і підготувати відповіді на питання:

1. Світогляд, його історичні форми: міф, релігія, наука, філософія.
2. Головні теми філософських роздумів: людина і світ, буття і свідомість, почуття і розум, віра і знання.
3. Основні функції філософії.

Література

1. Бичко І.В. Філософія. Підручник. – К.: ЦУЛ, 2019. – 648 с.
2. Гудінг Д., Леннокс Дж. Світогляд: для чого ми живемо і яке наше місце у світі / Під заг. ред. М.А. Жукалюка. – К.: Вид-во УБТ, 2003. – 416 с.
3. Данільян О.Г., Дзьобань О.П. Філософія. Підручник. – Х.: Право, 2020. – 432 с.
4. Кондзьолка В.В. Філософія і її духовно-інтелектуальний простір. – Чернівці: Букрек, 2004. – 104 с.
5. Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. Філософія: підручник. – К.: Академвидав, 2007. – 592 с.
6. Філософія: світ-людина-дух: навч. посібник для вузів / Ред. О.М.Кривуля. – Х.: Прометей, 2003. – 296 с.

Філософія стародавності

Мета: засвоїти специфіку розвитку філософських знань у стародавніх Індії та Китаї, а також в стародавній Греції та Римі.

Завдання: Опрацювати літературу з означеної теми і підготувати відповіді на питання:

1. Філософська думка у стародавній Індії.
2. Філософія стародавнього Китаю.
3. Основні філософські напрями та школи в стародавній Греції та Римі.

Література

1. Адо П. Що таке антична філософія? – К.: Новий Акрополь, 2014. – 428 с.
2. Волинка Г.І. Філософія стародавності і середньовіччя в освітньому контексті. – К.: Вища школа, 2005. – 544 с.
3. Історія філософії. Підручник /За ред. В.І.Ярошовця. – К.: ПАРАПАН, 2002. – 774 с.
4. Кондзьолка В.В. Нариси історії античної філософії. Навч. підручник. – Львів: Лівівський ун-т, 1993. – 259 с.
5. Кононенко Т., Кириленко К., Гнатовська А. Індійська філософія. – Харків: Фоліо, 2019. – 256 с.
6. Плешков А.А. Витоки філософії часу. Платон і попередники. К.: Вища школа економіки, 2019. – 328 с.

Філософія Середньовіччя. Філософські ідеї в культурі Київської Русі

Мета: Визначити специфіку розвитку філософії у період Середньовіччя.

Завдання: Підготуватись до аудиторної контрольної роботи з наступних тем:

1. Релігійний характер філософської думки середніх віків.
2. Патристика. Філософські погляди А. Августіна.
3. Середньовічна схоластика. Філософська позиція Ф.Аквінського.

4. Філософські ідеї в культурі Київської Русі.

Література

1. Волинка Г.І. Філософія стародавності і середньовіччя в освітньому контексті. – К.: Вища школа, 2005. – 544 с.
2. Історія філософії. Античність та Середньовіччя /За ред. У. Еко, Р.Федрігі. – Х.:Фоліо, 2021. – 556 с.
3. Ільїн В.В. Український гуманізм: тотожність раціонального та ірраціонального. – К.: КДТЕУ, 1999. – 411 с.
4. Кралуєк П.М. Історія філософії України. – К.: КНТ, 2019. – 652 с.
5. Мудрик І.О. З історії української філософської думки. Навч. посібник. - Х.: Академія, 2000. – 120 с.
6. Огородник І.В., Огородник В.В. Історія філософської думки в Україні. Курс лекцій. Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1999. – 543 с.

Західноєвропейська філософія Нового часу та Просвітництва

Мета: Проаналізувати витоки розвитку європейської науки в філософських течіях.

Завдання:

1. З'ясувати принципи нових підходів до знання в філософії Ф.Бекона і Р.Декарта.
2. Простежити становлення механістично-метафізичної картини світу.
3. Розглянути завдання Просвітництва щодо розповсюдження знань.

Література

1. Буслинський В.А. Історія філософії. – Львів: Новий світ, 2007. – 220с.
2. Бичко А.К., Бичко І.В., Табачковський В.Г. Історія філософії. К.: Либідь, 2001. – 408 с.
3. Гусев В.І. Західна філософія Нового часу. XVII – XVIII ст. Підручник. К.: Либідь, 2000. – 368 с.
4. Кремень В.Г., Афанасенко В.С., Волович В.І. Історія філософії: підручник. – Харків: Прапор, 2003. – 768 с.
5. Історія філософії. Підручник /За ред. В.І. Ярошовця. – К.: ПАРАПАН, 2002. – 774 с.

Києво-Могилянська академія і філософія Просвітництва

Мета: З'ясувати сутність філософських підходів до життя у діяльності Києво-Могилянської академії

Завдання: Самостійно опрацювати літературу по визначеним темам:

1. Києво-Могилянська академія як новий тип вищої школи у період Просвітництва.
2. Вчення професорів академії.
3. Роль Г.С.Сковороди у розвитку української філософської думки. Філософська система видатного просвітника.
4. Подальший розвиток академічної філософії в Україні.

Література

1. Горський В.С. Історія української філософії : навчальний посібник для вузів. – К.: Наукова думка, 2001. – 376 с.
2. Драч І.Ф., Кримський С.Б. Григорій Сковорода / І.Ф. Драч, С.Б. Кримський, М.В. Попович. — К.: Прапор, 1984. — 214 с.
3. Огородник І.В., Огородник В.В. Історія філософської думки в Україні. Курс лекцій: навч. посібник. – К.: Вища школа, Т-во «Знання», 1999. – 543 с.

4. Сковорода Григорій. Вибрані твори. — К.: Либідь, 1994. — 204 с.
5. Сковорода Григорій: дослідження, розвідки, матеріали / За ред. Гуценка М.П. — К.: Наукова думка, 1992. — 384 с.
6. Ткачук М.Л. Київська академічна філософія XIX- поч.XX ст.: методологічні проблеми дослідження. — К.: Центр практичної філософії, 2002. — 247 с.
7. Ушкалов Л.В., Марченко О.В. Нариси з філософії Г. Сковороди. — Х.: Основи, 1993. — 152 с.
8. Філософська думка в Україні: бібліографічний словник / Ред.-упоряд. М.Л.Ткачук. — К.: Пульсари, 2002. — 243 с.

Українська філософія XIX-XX ст. у контексті світової філософської думки

Мета: Оглянути розмаїття філософських підходів в українській філософській думці.

Завдання: Підготувати доповідь, обравши одну з наступних тем:

1. Філософські погляди учасників Кирило-Мефодіївського товариства (Т.Шевченко, М.Костомаров, П.Куліш).
2. Філософія історії М.Драгоманова.
3. "Філософія серця" П.Юркевича.
4. Філософські та культурологічні ідеї І.Франка, М.Грушевського, І.Огієнка, В.Винниченка, Д.Чижевського.
5. Роль української філософії у світовій філософії.

Література

1. Горський В.С. Історія української філософії : навчальний посібник для вузів. — К.: Наукова думка, 2001. — 376 с.
2. Гузар І. Україна в орбіті європейської мислі : від Григорія Сковороди до Тараса Шевченка. — Торонто: Наук. товариство ім. Шевченка в Канаді, 1995. — 175 с.
3. Збірник лекцій з історії української філософії : навчальний посібник / Під ред. О.М. Хоменко . — Миколаїв: Укр. держ. морськ. техн. ун-т, 1999. — 158 с.
4. Ільїн В.В. Український гуманізм: тотожність раціонального та ірраціонального. — К.: Київ. держ. торгівельно-економ. ун-т, 1999. — 411 с.
5. Кострюкова Л.О. П.Д.Юркевич и его "философия сердца". — Днепропетровск: Из-во Днепропетр. у-та, 2001. — 82 с.
6. Круглашов А.М. Драма Интеллектуала: політичні ідеї Михайла Драгоманова. — Чернівці: Прут, 2001. — 486 с.
7. Мащенко С.Т. Основні проблеми в історії української філософії. — Чернігів: ЧДПУ, 2002. — 161 с.
8. Мудрик І.О. З історії української філософської думки: навчальний посібник.. — Х.: Академія, 2000. — 120 с.
9. Сошніков А.О. Ментальне покликання української філософії. — Х.: Майдан, 2002. — 215 с.
10. Ткачук М.Л. Київська академічна філософія XIX- поч.XX ст.: методологічні проблеми дослідження. — К.: Центр практичної філософії, 2002. — 247 с.
11. Троїцька Т.С. З історії формування філософії українського національного відродження. — Запоріжжя: ЗДУ, 2001. — 135 с.
12. Філософська думка в Україні: бібліографічний словник / Ред.-упоряд. М.Л.Ткачук. — К.: Пульсари, 2002. — 243 с.

Сучасна світова філософія. Діалог філософських доктрин

Мета: Визначити суть філософського плюралізму в сучасній філософській думці.

Завдання:

1. Серед основних філософських напрямків і течій разом з викладачем визначити одно, два, найбільш цікавих для студента.
2. Сформулювати зміст основних ідей, творчих надбань, які відрізняють їх від інших.
3. Окреслити риси визначних представників цих напрямків.
4. Означити роль цієї філософської системи у сучасній світовій філософії.
5. Представити студенту результати своїх досліджень у формі реферату, доповіді або повідомлення.

Література

1. Актуальні проблеми філософії ХХ- ХХІ століть / І.В. Карівець, В.Л.Петрушенко, С.М.Повторева, О.В.Оніщук, О.В. Паньків, М.П.Скалецький, М.В.Синельникова, О.І.Стебельська, О.І.Ференц, О.Ю.Чурсінова. – Львів: Львівська політехніка, 2021. – 240 с.
2. Бичко А.К., Бичко І.В., Табачковський В.Г. Історія філософії. К.: Либідь, 2001. – 408 с.
3. Заїченко Г.А. Історія західної філософії. Класика проти постмодернізму. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2000. – 200с.
4. Історія філософії. Підручник /За ред. В.І. Ярошовця. – К.: ПАРАПАН, 2002. – 774 с.
5. І. Кремень В.Г., Ільїн В.В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції. – К.: Книга, 2005. – 528 с.
6. Сучасна філософія: основні розділи, поняття, проблеми, ідеї. Навч. посібник / А.І. Бойко, І.П.Гудима, О.В.Кулешов, Т.О.Дроздова, В.С.Даценко, О.М.Кожем'якина. – Черкаси: ФОП Гордієнко Є.І., 2017. – 154 с.

Матеріальні і духовні виміри буття людини. Свідомість і несвідоме

Мета: З'ясувати сутність багатомірності людини.

Завдання:

Підготувати доповідь, обравши одну з наступних тем:

1. Феномен духовності.
2. Матеріальні виміри буття людини.
3. Проблеми творчості у людському бутті.
4. Сутність свідомості у людському житті.
5. Феномен несвідомого, його природа та функції.

Література

1. Абрамов В.І. Духовність суспільства. – К.: КНЕУ, 2004. – 235 с.
2. Белодід Ю.М. Духовність: сутність, структура, функції – Житомир: ПІСТ, 2003. – 191с.
3. Горальський А. Теорія творчості. – Львів: Каменяр, 2002. – 144 с.
4. Лозовой В.О., Сідак Л.М. Саморозвиток особистості у філософській рефлексії та соціальній практиці: монографія. – Х.: Право, 2006. – 256 с.
5. Табачковський В., Булатов М., Хамітов Н. Філософія: світ людини: курс лекцій. – К.: Либідь, 2004. – 432 с.
6. Титаренко Т. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. – К.: Либідь, 2003. – 376 с.
7. Філософія: світ-людина-дух: навч. посібник для вузів / Ред. О.М.Кривуля. – Х.: Прометей, 2003. – 296 с.
8. Філософська антропологія: екзистенційні проблеми / Ред. В.І.Шинкарук. – К.: Педагогічна думка, 2000. – 287 с.

9. Хамітов Н., Гармаш Л., Крилова С. Історія філософії: проблема людини та її меж: навч. посібник. К.: ЦУЛ, 2019. – 396 с.

Діалектика як вчення про розвиток і спосіб філософствування.

Зміст та різновиди діалектики

Мета: визначити специфіку діалектичного світогляду і методології.

Завдання: підготувати доповіді з означених питань:

1. Поняття діалектики. Її історичні форми та альтернативи.
2. Зміст діалектики: основні принципи, закони, категорії.
3. Діалектика як методологія пізнання і діяльності людини.

Література

1. Діалектика суспільного буття / Кол. монографія: І.О.Ялі, Л.М. Нікітін, В.Г.Бурім. – Донецьк: Донецький державний ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, 2004. – 105 с.
2. Босенко В.О. Всезагальна теорія розвитку К.: КДТУ, 2001. – 468 с.
3. Босенко В.О. Діалектика як теорія розвитку: монографія. – К.: Київський університет, 1966. – 248 с.
4. Босенко В.О. До питання про діалектику взаємовідношення «вибуху» і «стрибка» в процесі руху: монографія. – К.: Видав. Київського університету, 1961. – 130 с.
5. Закони і принципи матеріалістичної діалектики / Ред. В.І.Шинкарук. – К.: Наукова думка, 1989. – 247 с.
6. Піхорович В.Д. Загальна теорія розвитку: підручник для студентів різних спеціальностей першого (бакалаврського) рівня вищої освіти К.: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. – 160 с.

Філософія як методологія пізнання

Мета: закріпити і поглибити знання про сутність методологічної функції філософії.

Завдання: Підготувати доповідь, обравши одну з наступних тем:

1. Філософія як методологія наукового пізнання.
2. Наука як спеціалізована форма пізнавальної діяльності.
3. Соціальна роль наукового пізнання.
4. Раціональне та ірраціональне в науці і освіті.
5. Методи емпіричного та теоретичного досліджень.
6. Сутність об'єктивного знання.

Література

1. Білецький І.П. Філософія і методологія наукового пізнання. Конспект лекцій. – Х.: Харківський держ. економ. ун-т, 2001. – 104 с.
2. Євтушенко М., Хижняк М. Методологія та організація наукових досліджень. – К.: ЦНЛ, 2019. – 350 с.
3. Колесников А.В. Основи наукових досліджень. – К.: ЦУЛ, 2019. – 144 с.
4. Конверський А. Основи методології та організації наукових досліджень. – К.: ЦНЛ, 2019. – 352 с.
5. Максюта М., Соколова О. Філософія науки: гуманітарно-педагогічний синтез: монографія. – К.: Олді Плюс, 2020. – 310 с.
6. Рижко Л.В. Науковий простір і наукознавчі аспекти. – К.: Центр досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України, 2000. – 299 с.

7. Руденко М.Д. Гносис і сучасність. – Тернопіль: ТОВ "Джура", 2001. – 247 с.
8. Скотний В.Г. Раціональне та ірраціональне в науці і освіті. – К. - Дрогобич: Коло, 2003. – 283 с.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЛОСОФІЯ»

1. Філософія як специфічний вид знання.
2. Предмет філософії.
3. Рівні філософського знання.
4. Основні функції філософії.
5. Філософія в сфері культури.
6. Людиномірна сутність філософії.
7. Філософія і світогляд.
8. Структура світогляду.
9. Специфіка філософського світогляду.
10. Історичні типи світогляду: міфологічний, релігійний, науковий та філософський.
11. Головні філософські школи стародавньої Індії.
12. Філософія у стародавньому Китаї.
13. Періодизація філософії стародавньої Греції та Риму.
14. Мілетська школа мислителів.
15. Анаксагор про проблему єдності суцього.
16. Етичний раціоналізм Сократа. Сократичні школи.
17. Атомістична концепція Левкіпа-Демокріта.
18. Філософські погляди Платона.
19. Філософія Аристотеля.
20. Специфіка еліністично- римської філософії.
21. Релігійний характер філософської думки Середньовіччя.
22. Філософські погляди А. Августина.
23. Середньовічна схоластика. Реалізм та номіналізм.
24. Філософія Ф.Аквінського.
25. Антропоцентризм епохи Ренесансу.
26. Пантеїзм і діалектика як специфічні риси натурфілософії Відродження.
27. Філософія Т.Мора, Т.Кампанели.
28. Західноєвропейська філософія Нового часу.
29. Філософія Ф.Бекона.
30. Філософські погляди Р.Декарта.
31. Філософія Просвітництва.
32. Енциклопедизм (XVIII ст.).
33. Філософські ідеї Вольтера.
34. Філософські погляди Ж.Ж.Руссо.
35. Загальна характеристика класичної німецької філософії.
36. І.Кант: два періоди творчості.
37. Філософська система Г.Гегеля.
38. Антропологічна філософія Л.Фейєрбаха.
39. Марксистська філософія. Основні ідеї матеріалістичного розуміння історії.

40. Марксистська концепція людини та свободи.
41. Критика раціоналістичної традиції класичної філософії. Виникнення ірраціоналізму.
42. Відношення до розуму і науки в філософії ХХ ст.
43. Характеристика школи "Філософія життя"(Ф.Ніцше, Г.Зімель, О.Шпенглер).
44. Позитивізм і неопозитивізм.
45. Прагматизм - один з ведучих філософських напрямків в Великобританії і США.
46. Екзистенційна філософія.
47. Феноменологія.
48. Проблеми значення, мови, розуміння в структуралізмі та герменевтиці.
49. Еволюція релігійної філософії у ХХ ст.
50. Філософський зміст фрейдизму.
51. Становлення філософської думки в Київській Русі.
52. Філософія в Києво-Могилянській академії.
53. Філософія Г.Сковороди.
54. Філософські погляди учасників Кирило-Мефодіївського товариства.
55. Філософія П.Куліша.
56. Філософські погляди П.Юркевича.
57. Філософська позиція М.Драгоманова.
58. Філософські роздуми Д.Чижевського.
59. Філософські погляди В.Вернадського.
60. Філософська категорія "буття". Форми буття.
61. Поняття матерії, його історичний генезис.
62. Рух, простір, час як філософські категорії.
63. Проблема свідомості у філософії.
64. Сутність самосвідомості.
65. Проблема несвідомого.
66. Пізнання як предмет філософського осмислення.
67. Сутність суб'єкту і об'єкту та їх взаємодія у пізнанні.
68. Чуттєве та раціональне пізнання, їх характеристика.
69. Вчення про істину.
70. Сутність сенсуалізму, раціоналізму та емпіризму.
71. Гносеологія і агностицизм.
72. Практика, її роль у пізнанні.
73. Наука як специфічна форма людської діяльності.
74. Структура наукового пізнання.
75. Методи наукового пізнання, їх класифікація.
76. Результати наукової діяльності.
77. Діалектика як вчення про універсальні зв'язки, зміни і розвиток.
78. Діалектика як спосіб філософствування.
79. Зміст діалектики: принципи, категорії, закони.
80. Філософські аспекти походження людини.
81. Проблеми людського буття (смерті і безсмертя, сенсу буття, свободи).
82. Соціокультурна обумовленість поняття "природа".
83. Суспільство як система.
84. Поняття "суспільне виробництво". Структурні елементи суспільного виробництва.
85. Духовне життя суспільства.

86. Суспільна свідомість. Основні форми суспільної свідомості.
87. Проблема цінностей у філософії.
88. Філософія про прогрес і регрес у суспільстві.
89. Цивілізація і культура.
90. Глобальні проблеми сучасності.

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ

Атрибут – необхідна, сутнісна властивість об'єкту.

Буття – філософське поняття, яке означає присутність явищ та предметів самих по собі або як наявності у свідомості, може розумітись як синонім понять „існування” та „суще”.

Всесдність – одна з центральних категорій ряду філософських систем, яка означає принцип довершеної єдності множини, якому притаманні повна взаємопроникнутість і в той же час взаємоподільність всіх його елементів.

Герменевтика – 1) мистецтво розуміння як осягнення змістів і значення знаків; 2) теорія і загальні правила інтерпретації текстів; 3) філософське вчення про онтологію розуміння і інтерпретації.

Гносеологія (епістемологія) – термін, який використовують для означення теорії пізнання.

Гуманізм – система світогляду, основу якої є признание особи і її блага як найвищої цінності.

Глобальні проблеми – сукупність життєво важливих проблем людства, від рішення яких залежить подальший розвиток суспільства.

Діалектика – вчення про найбільш загальні закономірні зв'язки і становленні, розвитку буття і пізнання та заснована на цьому вченні методологія мислення, що пізнає.

Істина – адекватне відображення об'єкта суб'єктом, що пізнає, відтворення його таким, яким він існує сам по собі, поза залежності від людини і його свідомості.

Матерія – це нескінчена множина всіх існуючих в світі об'єктів і систем, субстрат будь-яких якостей, зв'язків, відношень та форм руху.

Світогляд – система поглядів на об'єктивний світ і місце в ньому людини, на відношення людини до оточуючої дійсності і до самого себе.

Наука – форма суспільної свідомості та сфера людської діяльності, функція якої полягає в розробці та теоретичній систематизації об'єктивних знань про дійсність.

Наукова картина світу – цілісна система уявлень про існування світу, яка виникає в результаті узагальнення і синтезу природно-наукових понять і принципів.

Ноосфера – сфера взаємодії природи і суспільства, в межах якої розумова людська діяльність стає головним фактором розвитку.

Об'єкт – то, що пізнається суб'єктом у процесі пізнавальної діяльності.

Онтологія – вчення про буття як таке, розділ філософії, який вивчає фундаментальні принципи буття, найбільш загальні сутності і категорії суцього.

Пізнання – категорія, яка описує процес отримання будь-яких знань людиною.

Розвиток – направлена, закономірна зміна матеріальних та ідеальних об'єктів.

Самосвідомість – цілісна оцінка самого себе як істоти, що відчуває та мислить.

Свідомість – вищий рівень психічної активності людини як соціальної істоти.

Суб'єкт – людина як носій предметно-практичної діяльності і пізнання, джерело активності, спрямованої на об'єкт.

Універсум – філософський термін, який означає всю об'єктивну реальність в часі і просторі.

Філософія – форма суспільної свідомості; вчення про загальні принципи буття і пізнання, про відношення людини до світу.

Цінність – термін, який вказує на соціальне і культурне значення явища дійсності.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ З КУРСУ „ФІЛОСОФІЯ”

1. Світогляд:
 - а) світорозуміння;
 - б) комплексний погляд людини на світ;
 - в) світосприйняття
 - г) система переконань;
 - д) система цінностей.

2. Назвіть розділи філософського знання:
 - а) діалектика;
 - б) гносеологія;
 - в) антропологія;
 - г) антологія;
 - д) онтологія.

3. Основна проблема ведичної філософії:
 - а) матеріальна діяльність;
 - б) усвідомлення єдності Атману і Брахману;
 - в) спасіння;
 - г) кармічні борги;
 - д) зосередження.

4. Девіз філософії Сократа:
 - а) Знання – сила;
 - б) Я знаю, що я нічого не знаю;
 - в) Розмірковую, тобто існую;
 - г) Неможливо двічі увійти до одної річки;
 - д) Ні кроку назад.

5. „Атомос” в перекладі:
 - а) фізичний;
 - б) духовний;
 - в) вічний;
 - г) неподільний;
 - д) абсолютний.

6. Який філософ першим обґрунтував правління філософів в державі:
 - а) Демокріт;
 - б) Маркс;
 - в) Платон;
 - г) Діоген;
 - д) Анаксімен.

7. Послідовник поглядів Аристотеля в середньовічній схоластиці:

- а) Аврелій Августин;
- б) Роджер Бекон;
- в) Ж.-Ж. Руссо;
- г) Фома Аквінський;
- д) Діонісій Старший.

8. Представниками натурфілософії Відродження є:

- а) М. Коперник;
- б) Вольтер;
- в) М. Кузанський;
- г) Т. Мор;
- д) Д. Бруно.

9. Раціоналізм:

- а) Д. Локка;
- б) Р. Декарта;
- в) Т. Мора;
- г) Ф. Ніцше;
- д) Ф. Бекона.

10. Принцип енциклопедизму в європейській філософії запропонували:

- а) Дідро і Д'Аламбер;
- б) Платон і Аристотель;
- в) Декарт і Спіноза;
- г) Маркс і Енгельс;
- д) Фалес і Анаксимандр.

11. Автор твору „Критика чистого розуму”:

- а) Гете;
- б) Лейбніц;
- в) Шопенгауер;
- г) Гегель;
- д) Кант.

12. Людина по Марксу:

- а) сукупність суспільних відносин;
- б) природна істота;
- в) духовна істота;
- г) сверхлюдина;
- д) абсолютна неясність.

13. Екзистенціалізм — це:

- а) філософія розвитку;
- б) філософія серця;
- в) філософія існування;
- г) філософія форм;

д) раціональна філософія.

14. Основна проблема філософії Г Сковороди:

- а) проблема насолоди;
- б) проблема людського щастя;
- в) проблема реформування суспільства;
- г) проблема аскези;
- д) проблема видатних особистостей в історії.

15. Учасниками Кирило-Мефодіївського товариства були:

- а) П.Куліш;
- б) Г.Сковорода;
- в) М.Костомаров;
- г) Т.Шевченко;
- д) В.Вернадський.

16. Принцип ідеального:

- а) Платона;
- б) Декарта;
- в) Сократа;
- г) Конфуція;
- д) Аристотеля.

17. Назвіть представників історичних етапів розвитку діалектики:

- а) Геракліт;
- б) Юркевич;
- в) К.Маркс;
- г) Г.Гегель;
- д) О.Шпенглер.

18. Буття — це:

- а) невідомість;
- б) пустота;
- в) рух;
- г) реально суще;
- д) вічність.

19. Елементи, що входять до складу свідомості:

- а) мислення;
- б) навички;
- в) пам'ять;
- г) автоматичні дії;
- д) воля.

20. Які з принципів можна віднести до принципів діалектики:

- а) принцип ризику;

- б) принцип розвитку;
- в) принцип багатофакторності;
- г) принцип об'єктивності;
- д) принцип всезагального зв'язку.

21. Суспільне виробництво — це:

- а) виробництво в матеріальній сфері;
- б) виробництво всіх форм життя в суспільстві;
- в) ремісництво;
- г) вирішення побутових проблем;
- д) промисловість і торгівля.

22. Яка з форм суспільної свідомості з'явилась першою в історії людського суспільства?

- а) мовна;
- б) етична;
- в) музична;
- г) географічна.

Навчальне видання

ФІЛОСОФІЯ

Методичні вказівки до семінарських занять та самостійної роботи студентів
денної форми навчання
спеціальності 021 Аудіовізуальне мистецтво та виробництво

Укладач

Лисенкова Владлена Віталіївна,
доктор філософських наук, завідувачка кафедри мистецтвознавства, доцент

В авторській редакції

Комп'ютерний набір В.В.Лисенкова

Підписано до видання 29.05.2025 р
Ум. друк. арк. 1,18 Обл.вид. арк 1,26.
ХДАК, 61000, Харків, Бурсацький узвіз, 4